

Oslo kommune
Elev- og lærlingombudet

Årsmelding

Årsrapport 2009

Foto: Valerie Everett

KAPITTEL 1

INNLEDNING

Elev- og lærlingombudet avgir med dette sin årsrapport til bystyret. Rapporten er todelt. I kapittel 2 på side 5 redegjøres det for ombudets virksomhet i 2009. I kapittel 3 på side 15 vil jeg trekke frem funn og erfaringer fra ombudets virksomhet. Årsrapporten omfatter også et vedlegg med medieomtale om ombudet i perioden.

Oslo kommune opprettet elev- og lærlingombud i 2005, som en treårig prøveordning med opprinnelig utløp i 2008. Senere ble ordningen videreført som prøveordningen til høsten 2010. Dette er den fjerde årsrapporten fra ombudets arbeid, og den siste i prøveordningsperioden.

Undertegnede tiltrådte stillingen som elev- og lærlingombud 1. august 2008.

Det er tidligere avgitt tre årsrapporter fra elev- og lærlingombudet, for periodene 2006, oktober 2007 - februar 2008 og for 2008.

Oslo, 28. januar 2010

Sigve Indregard
elev- og lærlingombud

KAPITTEL 2

OMBUDETS VIRKSOMHET

2.1 Ombudets mandat og administrative spørsmål

Ombudets mandat ble gitt av bystyret i sak 203/05 (25. mai 2005):

- Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring.
- Ombudet skal utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen og organiseres som egen enhet.
- Ombudet skal legge frem årlig rapport fra sin virksomhet, og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak for fireårs-perioden.
- Ombudet skal være en brobygger mellom alle parter i videregående opplæring i arbeidet med å dyktiggjøre elever, lærlinger og lære kandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
- Ombudet skal normalt ikke engasjere seg i enkeltsaker, men kan gi nødvendig bistand til elever slik at de får avklart ulike problemstillinger med rette instans.

Ombudets handlingsplan for prøveperioden bryter mandatet ned til fem mål. Disse målene er:

1. Informasjon om rettigheter og plikter.
2. Veiledning og hjelp til selvhjelp i enkeltsaker.
3. Styrke medvirkning og drive brobygging for medvirkning.

4. Rapportere til politiske myndigheter om rettighetssituasjonen.
5. Tilby elevtillitsvalgte skolering og støtte elevdemokratiet.

Dette kapittelet i årsrapporten dekker aktiviteten innenfor punkt 1–3 og 5. Kapittel 3 på side 15 dekker punkt 4.

Ombudet disponerer én 100 %-stilling og et årsbudsjett på 881 000 kroner. Ordningen er formelt sett organisert som en egen enhet, men er administrativt tilknyttet Bystyrets sekretariat. Fra 1. august d.å. er ombudet samlokalisert med Helse- og sosialombudet i Lille Grensen 7.

I 2009 hadde ombudet et underforbruk på budsjettet på ca. 110 000 kr. Mye av dette skyldes usikkerhet rundt innflyttingstidspunkt i nye lokaler, og derfor nivået på husleiekostnadene.

2.2 Skolebesøk

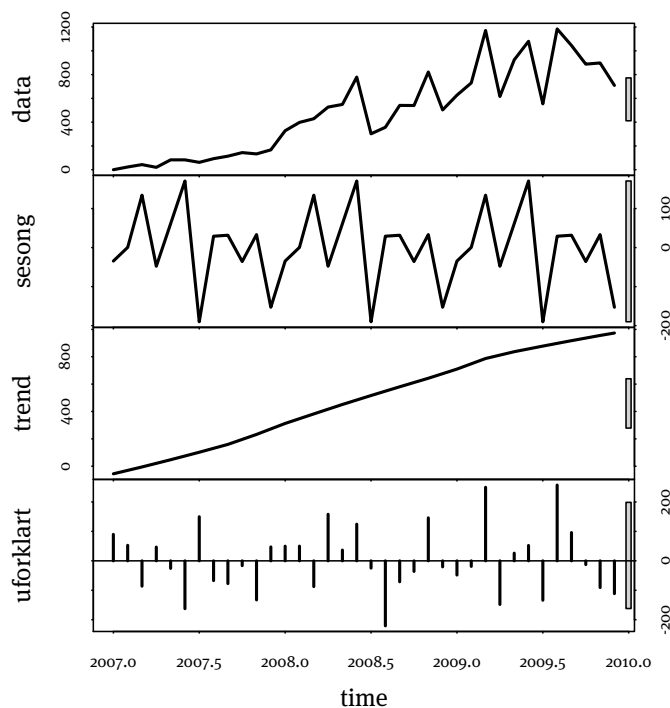
Skolebesøk er en prioritert oppgave for ombudet, da besøkene er sentrale for gjennomføringen av punktene 1, 3, 4 og 5 i handlingsplanen. Skolebesøkene varierer noe i form, men på alle skoler gjennomfører ombudet en samtale med rektor (skoleledelse) og elevrådsledelsen. I denne samtalen settes søke-lyset på aktuelle problemstillinger innenfor skolemiljø, vurdering og bortvisning i forbindelse med forsentskomning. Det er utviklet en spørsmålsmal for disse møtene, og ved skoleårets slutt planlegger ombudet en egen rapport på erfaringene fra denne datainnsamlingen.

I inneværende skoleår har ombudet gjennomført 11 skolebesøk per 1. januar 2010, og ytterligere ti skolebesøk er berammet i resten av skoleåret. Ombudets mål er å besøke alle skolene hvert skoleår.

På skolebesøkene møter ombudet skoleledelsen, elevrådet, elevene og lærerne. Formålet er å innhente informasjon og bygge opp beredskap for å identifisere og håndtere rettighetsbrudd fra elevenes side. I årets runde med skolebesøk har ombudet standardisert temaene for drøfting med elevråd og skoleledelse, med tanke på å kunne publisere en rapport med erfaringer fra skolebesøksrunden.

2.3 Læringsamlinger

Ombudet har deltatt med innslag på Utdanningsetatens samlinger for nye læringer, totalt sju samlinger i 2009. Her møter ombudet alle førstearslæringer, for å fortelle om ombudet og sentrale rettigheter knytta til lønn, ar-

Figur 2.1: Unike besøkende per måned, elevombud.no, 2007-2009. STL-smoothing av tidsserie.

beidstid og ferierettigheter. Lærlingsamlingene faller inn under punkt 1 og 3 i handlingsplanen.

Ombudet har også deltatt med et innslag på introduksjonskursene som avholdes for elektrolærlingene i NELFO.

2.4 Nettsted

Nettstedet elevombud.no vedlikeholdes og markedsføres overfor alle elever og lærlinger som ombudet møter. Nettstedet får gode tilbakemeldinger fra ulike brukere. Det er også mange elever og lærlinger fra andre fylker som kontakter ombudet i Oslo etter å ha funnet informasjon om ombudsordningene via nettstedet. Totalt har 10 426 unike besøkere avlagt 15 182 besøk i løpet av 2009. Nettstedet ligger høyt oppe hos store søkemotorer på søkeord som “rettigheter skole” og “rettigheter lærling”. Vel 7500 av de besøkende kom inn gjennom en søkemotor.

	Visninger
/	6546
/elev/klageveileder/	4520
/elev/	1372
/elev/rettigheter-i-offentlig-skole/	1346
/lærling/rettighetene-dine/	1194
/elev/brevmaler/	1099
/om-ombudet/	928
/om-ombudet/kontakt-ombudet/	745
/elev/rettighetene-dine/	713
/lærling/rettighetene-dine/	708

Tabell 2.1: Ti mest viste sider elevombud.no, 2009

Som figur 2.1 på forrige side viser, har nettsiden hatt en kraftig vekst i besøk gjennom hele perioden det har eksistert. Rådataene (“data”) viser at besøkstallene varierer ganske sterkt fra måned til måned, men den underliggende trenden (“trend”) viser en kraftig vekst over tid.

Tabell 2.1 viser at nettstedet brukes mest til å hente ut dybdeinformasjon om rettigheter og klaging, samt til å kontakte ombudet. På bakgrunn av dette har ombudet valgt å bruke mindre tid på å skrive nyheter og skape et “aktivt” nettsted.

Ombudet forsøker å reklamere for nettstedet gjennom sosiale medier og direkte markedsføring på skolebesøk og i møte med lærlinger. Tekstene og innholdet har dessuten blitt kopiert og brukt av mange av de øvrige ombudene.

Nettstedet faller inn under punktene 1, 2 og 3 i handlingsplanen.

Elev- og lærlingombudet er også tilgjengelig via mange sosiale medier (Twitter, SlideShare, Facebook mfl.), og det lar seg gjøre å kontakte ombudet gjennom et chatteverktøy på hjemmesiden. Ombudet fortsetter å prioritere “det digitale arbeidet” i 2010, da dette ser ut til å være et populært og nyttig tilbud for svært mange.

2.5 Media og annen informasjonsvirksomhet

Ombudet har vært mer profilert i media enn tidligere år, blant annet på grunn av proaktivt arbeid. Erfaringen fra aktiviteten i media er at dette bidrar sterkt til å synliggjøre ombudet hos aktuelle samarbeidspartnere. Kronikken “Det rasjonelle frafallet” i Aftenposten har resultert konkret i fem ulike invitasjo-

ner til samarbeid og foredragsaktivitet, noe som er viktig for å bidra til å få flere aktører på banen med ulike vinklinger på frafallsproblematikken.

En oversikt over medieoppslag finnes i vedlegg B på side 23.

Mediearbeidet faller inn under punkt 3 og 4 i handlingsplanen.

I løpet av 2009 ferdigstilte elev- og lærlingombudene i Norge en felles kokebok for elevrådsarbeid. Denne boka er også konvertert til et nettsted, kokebok.elevombud.no, som driftes av ombudet i Oslo.

I forbindelse med avslutningen av skoleåret 2008/2009 sendte ombudet ut en informasjonsplakat om regler for karakterfastsetting og klage på eksamenskarakterer og standpunkt karakterer til elevrådene på de videregående skolene i Oslo.

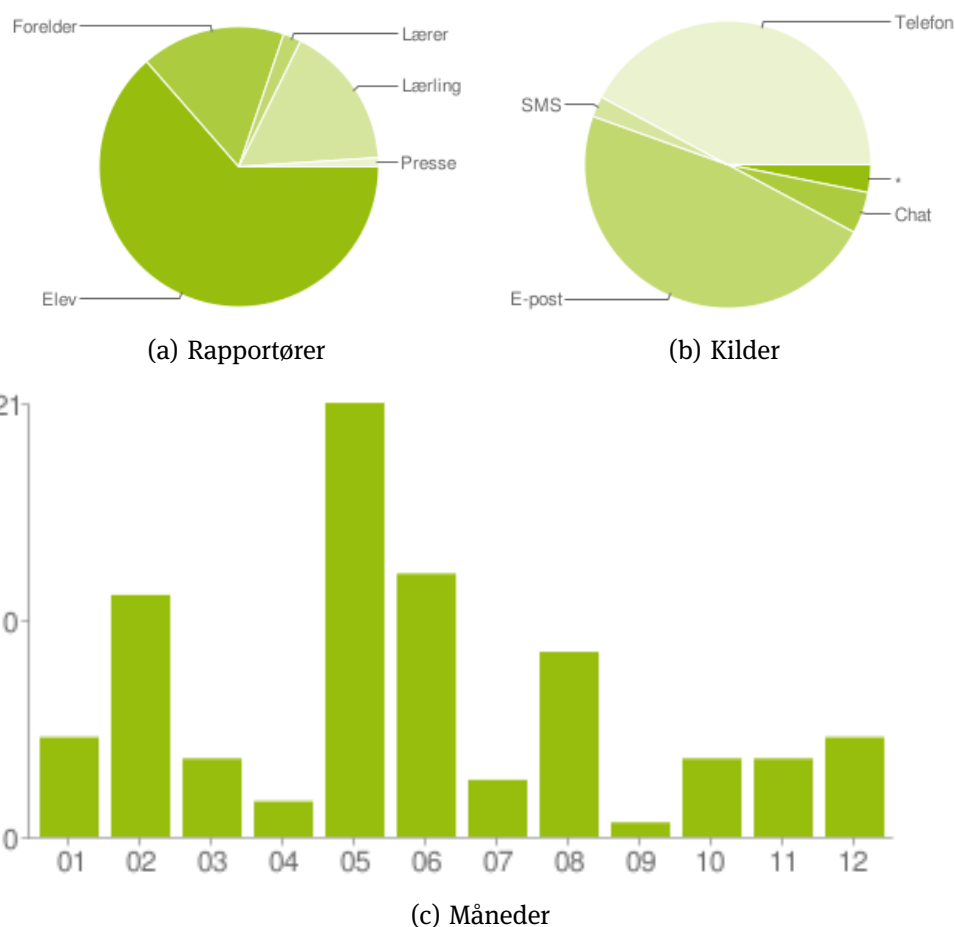
2.6 Rettighetshenvendelser

Ombudet oppfordrer elever og lærlinger til å ta kontakt dersom de har spørsmål eller saker ombudet bør ta tak i. Henvendelser som krever mer enn et raskt, muntlig faktasvar registreres i ombudets datasystem. Oversikten herfra viser en nedgang i saker fra 2008 til 2009. I 2008 mottok ombudet 102 saker, mens det har bare vært mottatt 83 i 2009. Dette beror sannsynligvis på at forhenværende ombud reklamerte godt for tilbudet i 2007 og 2008, og at denne reklameeffekten nå avtar.

Den dominerende kategorien av tema for rettighetshenvendelser er vurdering (26 henv.), fulgt av inntak (9 henv.). Den fullstendige listen finnes i vedlegg A på side 21.

Som tidligere legger ombudet vekt på å svare henvendelsene raskt, og primært med målsetting om å henvise eleven eller lærlingen til en instans som kan hjelpe ham eller henne videre. I enkelte saker bistår også ombudet mer direkte, ved å delta på møter, ta kontakt med skolen eller bedriften det gjelder, eller lignende. Det dreier seg om saker som har spesielt stor prinsipiell interesse eller saker der alle andre virkemidler er prøvd, og ombudet mener eleven eller lærlingen ikke har fått riktige svar og hjelp underveis.

Det har vært få saker av sistnevnte karakter i 2009. Ombudet har deltatt på ett møte mellom bedrift, opplæringskontor og lærling i forbindelse med at en lærling ble beskyldt for tyveri fra bedriften. Ombudet har også fulgt to saker om manglende spesialundervisning tett. I tillegg har ombudet, på bakgrunn av henvendelser, bedt Utdanningsetaten om generelle redegjørelser for hhv. skolens ansvar i forbindelse med spesielt krevende barn og for å få en prinsipiell avklaring av innholdet i reglene for stryking av fravær.

Figur 2.2: Statistikk for rettighetshenvendelser, 2009

2.7 Foredragsvirksomhet og representasjon

Ombudet bidrar gjerne med faglige innspill på kurs, seminarer og konferanser i regi av andre organisasjoner. I løpet av perioden har ombudet holdt følgende foredrag og skoleringer (utenom på skoler):

- “Enhetskolen, yrkesstolthet, frafall: et historisk blikk” for en skoleutredningsgruppe i Rød Ungdom (januar)
- Presentasjon av elevombudet på Elevorganisasjonens regionale seminar for elevråd (januar)
- Ordstyrerskolering, Elevorganisasjonen (mars)
- Ordstyring på Elevorganisasjonens landsmøte (mars)

- Organisasjonsarbeid mm. for PRESS – Redd Barna Ungdom (mars)
- Frafall i yrkesopplæringen, for finanskomiteen i Bystyret (juni)
- “Hvorfor skolen ikke virker”, for Elevorganisasjonens fylkestillitsvalgte i hele landet (juni)
- “Skole og kjønn”, for Rød Ungdoms sommerleir (august)
- “Rettigheter og plikter i opplæringssektoren”, rettslæreklasse på Akademiet vgs. (oktober)
- Deltok i panel om frafall på en konferanse i regi av NADE/NFF – Norsk forbund for fjernundervisning. (oktober)
- “Den gode lærer”, på Elevrådskonferansen i regi av UDE og Elevorganisasjonen i Oslo (november)
- “Vurdering i kroppsøving”, for lærere i kroppsøving, Stord (november)
- “Skole og kjønn”, på Feminismefestivalen 2009 (november)
- “Det rasjonelle frafallet”, på lederkonferansen i Norske fag- og friskolers landsforbund (november)
- “Det rasjonelle frafallet”, for sekretariatet til Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) (november)
- Presentasjon av ombudet, for lærere og bedrifter i helse- og sosialfag (desember)

Ombudet har foreløpig som policy å stille opp på alle slike forespørsler for organisasjoner og aktører som arbeider med utdanning. Policyen vil naurligvis fortløpende vurderes opp mot arbeidsmengden.

Ombudet har også vært representert på Opplæringskonferansen for videregående opplæring, Landskonferansen i regi av Utdanningsdirektoratet og diverse mindre møter og arrangementer.

Dette arbeidet faller inn under punkt 3 i handlingsplanen, og delvis punkt 4.

2.8 Elevrådsundersøkelsen

Elev- og lærlingombudet har gjennomført en undersøkelse blant elevråd i Oslo (Indregard, 2010). Undersøkelsen fikk dessverre nokså lav oppslutning, med bare åtte deltakende skoler. Noe av dette skyldtes nok forvirring knytta til at Elevorganisasjonen gjennomførte en lignende undersøkelse nærmest samtidig. (Bungum og Buland, 2009) Ombudet har inngått avtale med Elevorganisasjonen om samarbeid om gjennomføring av nye undersøkelser om elevråd i fremtiden.

Det henvises til rapporten for en grundig gjennomgang av resultatene i undersøkelsen. De viktigste funnene indikerer at (a) elevrådene domineres av elever fra studieforberedende utdanningsprogrammer, (b) elever med innvandringsbakgrunn deltar i proporsjonalt like stor grad i elevrådene og (c) elevrådstillitsvalgte er stort sett på linje med de nedslående resultatene fra Elevundersøkelsen hva angår fysisk læringsmiljø og vurdering i skolene. (Danielsen et al., 2009)

2.9 Samarbeid med andre aktører

Ombudene i hele Norge samarbeider fortløpende, og de andre ombudene utgjør et viktig "kollegium" for diskusjon og refleksjon. I tillegg avholder ombudskollegiet tre samlinger i løpet av året. I 2009 har disse blitt avholdt i Drammen, Sarpsborg og Oslo. Ombudet i Oslo har, som vertskap, ansvaret for program ved disse samlingene. Vi hadde en konstruktiv og lærerik samling, med samtaler og foredrag fra bl.a. barneombud Reidar Hjermann, forskerne Nils Vibe og Åse Røthing, Utdanningsforbundet, Elevorganisasjonen og Utdanningsdirektoratet.

Tilbakemeldingene på programmet og samlingen fra de øvrige ombudene har vært gode.

Ombudet har lagt vekt på å møte og involvere andre aktører i arbeid for elevers og lærlingers rettigheter. I perioden har ombudet blant annet hatt møter med følgende aktører:

- Utdanningsetaten ved direktør
- PPT
- Elevorganisasjonen i Oslo
- Elevorganisasjonen sentralt

- Kommunerevisjonen
- Rådet for psykisk helse
- Yrkesopplæringsnemnda
- YS ung
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
- NELFO
- Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner Oslo og Akershus
- FUG
- Finanskomiteen
- Kultur- og utdanningskomiteen

Ombudet har i høstperioden trappet ned oppfølgingen av Kultur- og utdanningskomiteens arbeid, da personlige forhold (barnefødsel) har gjort ettermiddagsarbeid mer krevende.

I forbindelse med et høringsutkast om endringer i Opplæringsloven har ombudet også avgitt en høringsuttalelse til Kunnskapsdepartementet.

KAPITTEL 3

FUNN OG ERFARINGER

Ombudet viser til årsrapporten for 2008, som trekker frem flere funn og erfaringer fra arbeidet. Alle de fem funnene som blir trukket frem i fjorårets rapport kunne blitt trukket frem igjen. I dette kapitlet trekkes derfor to nye momenter knyttet til skolemiljøet frem. Disse vil også bli utdypet i ombudets rapport fra skolebesøkene.

3.1 Systematisk arbeid med skolemiljøet

Opplæringslovas § 9a-4 slår fast at “Skolen skal aktivt drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette”. Det er i prinsippet opp til skolene å avgjøre hvordan dette arbeidet skal drives, men loven pålegger skolene å engasjere elevane i arbeidet (§ 9a-5, 1. ledd), å åpne for skolemiljørepresentanter i Arbeidsmiljøutvalget (§ 9a-5, 2. ledd) og å opprette et eget skolemiljøutvalg med elevflertall (§ 11-5a):

Ved kvar vidaregåande skole skal det vere eit skolemiljøutval. I skolemiljøutvalet skal elevane, dei tilsette, skoleleiinga og fylkeskommunen vere representerte. Skolemiljøutvalet skal vere sett saman slik at representantane for elevane er i fleirtal.

[...]

Skolemiljøutvalet skal medverke til at skolen, dei tilsette og elevane tek aktivt del i arbeidet for å skape eit godt skolemiljø. Skolemiljøutvalet har rett til å uttale seg i alle saker som gjeld skolemiljøet, jf. kapittel 9a.

På skolebesøkene gjennom hele året har ombudet tatt opp det systematiske arbeidet for å sikre et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø, med spesiell vekt på den delen som handler om elevinvolvering. I rapporten fra skolebesøkene (kommer i juni 2010) vil ombudet gi en endelig status for dette arbeidet, men det er allerede nå mulig å gi noen foreløpige konklusjoner:

- Et betydelig antall av skolene *har ikke skolemiljøutvalg* i det hele tatt.
- Blant de som har opprettet skolemiljøutvalg, oppgir de fleste at det ikke fungerer (ikke har møter eller lignende).
- En av skolene oppgir *manglende oppnevning av kommunal representant* som årsak til at skolemiljøutvalg ikke er oppnevnt.
- Utdanningsdirektoratets veileder for arbeid i skolemiljøutvalg er generelt lite kjent blant elevråd og skoleledelse.

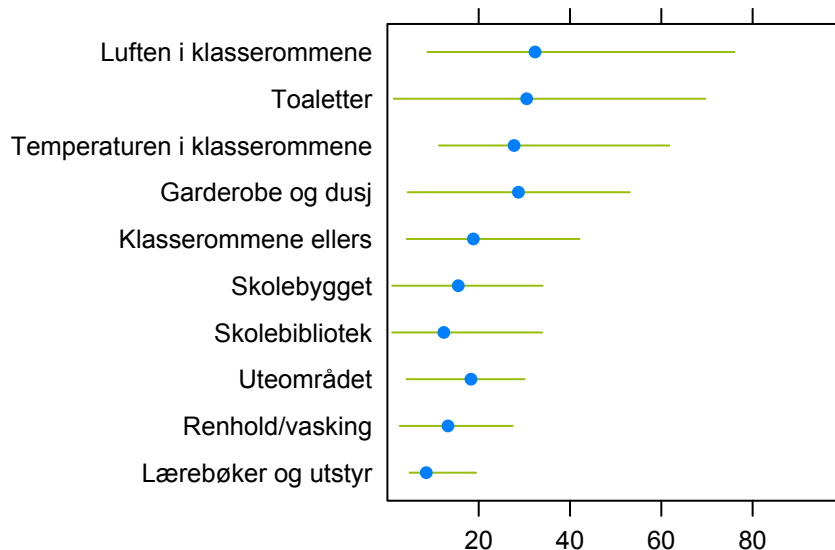
Ren mangel på skolemiljøutvalg er klart lovstridig, men skolen har også et klart ansvar for å gi den opplæringen og bistanden som trengs for at skolemiljøutvalget faktisk kan fungere. Hvis vi setter det juridiske til side, går også skolene og kommunen glipp av en mulighet til internkontroll og varsling om forhold som hindrer god kvalitet i osloskolen.

3.2 Skolemiljø: klagerett

På skolebesøkene gjennomgås også skolens håndtering av klager etter 4. ledd av opplæringslovas §§ 9a-2 og 9a-3:

§9a-2, 4. ledd: Dersom ein elev eller forelder, eller eit av råda eller utvala ved skolen der desse er representerte, ber om tiltak for å rette på fysiske miljøtilhøve, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

§9a-3, 4. ledd: Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Figur 3.1: Andel misfornøyde elever per skole, minimal- og maksimalverdi samt gjennomsnitt. Videregående skoler i Oslo. Elevundersøkelsen 2009, grafikk ved Elev- og lærlingombudet.

Det følger av opplæringslovas § 15-2 at departementet (dvs. Fylkesmannen) er klageinstans.

Av forvaltningslova følger det at det er *skolens* ansvar å vurdere hver enkelt henvendelse – muntlige og skriftlige – opp mot disse paragrafene, og gi veiledning til klageren om saksgang etc. Videre er det klart at det er skolens plikt å orientere om klagemuligheter.

Ombudet undersøker skolenes praksis i forhold til dette på skolebesøkene. Ingen av de skolene ombudet har besøkt har noen instruks som avgrenser hva som regnes som en klagesak etter 9a-2 eller 9a-3. Skolene oppgir at det er svært få klager etter disse paragrafene, men at de håndterer klager på fysisk og psykososialt miljø muntlig og konstruktivt. Unntakene fra denne uformelle saksbehandlingen gjelder stort sett alvorlige mobbesaker, der skolene saksbehandler etter normale retningslinjer og forvaltningslova.

Denne praksisen er forståelig – skolen ønsker å løse problemene i stedet for å blåse de opp til “saker”. Likevel er dette en forsømmelse av skolens plikter etter forvaltningslova, en forsømmelse som gjør at elevenes klagerett i praksis er illusorisk. Fylkesmannen i Oslo og Akershus mottar da også svært

få klager etter disse paragrafene.

Misnøyen med det fysiske læringsmiljøet er samtidig stor. 3.1 på forrige side viser minimal- og maksimalverdiene for andelen elever på hver videregående skole i Oslo som svarer at de er misfornøyde med ulike deler av det fysiske læringsmiljøet. Som det fremgår av figuren, finnes det minst én skole med minst tjue prosent misnøye med *alle* delsvarene, og på de fire verste områdene – luften i klasserommet, toaletter, temperatur og garderobeforholdene – finnes det skoler med over 50 % misnøye.

En slik misnøye er ikke med nødvendighet et uttrykk for at forholdene er direkte lovstridige, men denne store misnøyen er svært vanskelig å forene med at nesten ingen klager har havnet hos Fylkesmannen.

Ombudets undersøkelser stemmer også overens med Dahl (2004) og Barneombudet (2009), som begge finner at skolens oppfølging av forvaltningslova i forbindelse med elevers klagerett er i strid med lovverket.

REFERANSER

Barneombudet (2009). Forskjellen mellom å ha rett og få rett. Tilsyns- og klagesystemet i skolen. Rapport 4/2009, Barneombudet.

Bungum, B. og T. Buland (2009). Tid for elevmedvirkning? En undersøkelse av elevrådsarbeid i ungdomskoler og videregående skoler. Rapport A12927, SINTEF Teknologi og samfunn, Trondheim.

Dahl, R. (2004). Er forvaltning ubehagelig? Rapport fra tilsyn med oppl. § 9a-3. Teknisk rapport, Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Danielsen, I.-J., E. M. Skaalvik, P. E. Garmannslund, og T. E. Viblemo (2009). Elevene svarer! Analyse av elevundersøkelsen 2009. Teknisk rapport, Oxford Research.

Elev- og lærlingombudet i Oslo (2009). Årsrapport 2008. Årsmelding til bystyret, Elev- og lærlingombudet i Oslo.

Indregard, S. (2010). Rapport fra elevrådsundersøkelsen 2009. Rapport 1/2010, Elev- og lærlingombudet i Oslo.

Opplæringslova (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringslova (opplæringslova). Hentet 28. januar 2010.

TILLEGG A

HENVENDELSER

1	Arbeidsrett	12
1.1	Ansettelsesforhold (administrativt)	0
1.2	Arbeidstid	4
1.2.1	Overtid	1
1.3	Ferie	0
1.4	Lønn og feriepenger	5
1.4.1	Overtidsbetaling	2
1.5	Medbestemmelse	0
1.6	Oppsigelse el. permittering	2
2	Opplæringsrett	64
2.1	Arbeidsmiljø	5
2.1.1	Fysisk arbeidsmiljø	1
2.1.2	Psykososialt arbeidsmiljø	4
2.2	Disiplinærforhold	2
2.2.1	Bortvisning	2
2.2.1.1	Bortvisning for en eller flere dager	1
2.2.1.2	Bortvisning fra enkelttimer	0
2.2.2	Straff/refs generelt	0
2.3	Fravær og forsentkomming	4
2.3.1	Forsentkomming	1
2.3.2	Fravær fra enkelttimer	1
2.3.3	Fravær fra flere timer/dager	2
2.4	Inntak	9
2.5	Kvaliteten på opplæringen	6
2.5.1	Klage på lærer	2
2.5.2	Klage på organiseringen, herunder ressurser	3
2.6	Læreplass	1

2.7	Medbestemmelse/elevdemokrati	0
2.8	Spesielle behov	5
2.8.1	Fritak for fag	1
2.8.2	Spesialundervisning	3
2.8.3	Tilrettelegging av eksamen	1
2.8.4	Tilrettelegging for funksjonshemming	0
2.9	Utstyr og egenbetaling	3
2.9.1	Læremidler	0
2.9.2	Skoleturer	2
2.9.3	Utstyr og egenbetaling generelt	1
2.10	Veiledning, rådgivning og oppfølgingstjenesten	1
2.11	Vurdering	26
2.11.1	Generelt om vurdering	12
2.11.2	Klage	13
2.11.2.1	Klage på eksamen eller fagprøve	5
2.11.2.2	Klage på standpunktkarakter	7
2.11.2.3	Klage på terminkarakter el. enkeltvurdering	1
<hr/>		
3	Øvrige områder	3
3.1	Erstatningsrett	0
3.2	Innpassing av fag	2
3.3	Lån og stipend	0
3.4	Personvern	0
3.5	Strafferettslige forhold	0
3.6	Yringsfrihet	1
<hr/>		

TILLEGG B

MEDIEOPPSLAG

Dato	Medium	Tittel eller tema
17. jan	Aftenposten	Årstid og skolerresultater
24. jan	Dagsavisen	Lekser
Feb	Oslo NÅ	Valg av utdanningsprogram
25. mar	Klassekampen	Private skoler, menneskerettighetene og barnekonvensjonen
Apr	Oslo NÅ	Lønnsvilkår for lærlinger
Mai	Oslo NÅ	Permittering mv. av lærlinger
15. mai	Vårt Land	Religiøse hodeplagg
Aug	Oslo NÅ	Råd til nye elever
26. aug	Klassekampen	IT i skolen
30. sep	Aftenposten morgen	Kronikk: "Det rasjonelle frafallet"
Okt	Oslo NÅ	Frafall og individuell tilrettelegging
15. nov	Aftenposten morgen	Arbeidsforhold for kokkelærlinger
Des	Oslo NÅ	Ny vurderingsforskrift

Tabell B.1: Medieoppslag 2009

«Dum blondine» kan også ha rett

Svenske Anna Anka, gift med Paul Anka, gjør furore i likestillingsdebatten. Hun viser grov kunnskapsmangel om for eksempel skilsmisseprosent i Skandinavia (75 prosent!) og forsvarer kokett sin bruk av tjenerstab i USA med at der er alle hus så store! Herlig!

Likevel har Anna rett i noe viktig. Hun sier at kvinnens oppgave er å tilfredsstille mannen.

Sjokk! Men så tilføyer hun elegant at mennens oppgave er å tilfredsstille kvinnen. Livets drivkrefter i to utsagn. Annas tanker rammer feministisk forsuring av seksuallivet. Sex skal jo bare skal finne sted hvis kvinnen etter nøye overveielser er helt sikker på at hun har lyst akkurat nå. Tenk om det samme skulle gjelde andre initiativer? Nei, gjør heller som Anna og la den enes initiativ utløse den andres lyst og glede! Anna stiller med sitt «lysende eksempel» statsfeminismen i skyggen: De to kjønn er ikke like.

ARILD BROCK
redaktør,
Maskulinist.no

Flere myter om sykefravær

Harde jobber bidrar utvilsomt til høyt sykefravær for mange kvinner. Men dette forklarer ikke at kvinner har mye høyere fravær enn menn, slik Aftenpostens oppslag de siste dagene gir inntrykk av. Menn er nemlig like ofte som kvinner i jobber som gir høyt fravær. Flere kvinner i pleieyrker og rengjøring oppveies av menn i manuelt arbeid i industri, bygg og anlegg.

Jeg har gjort flere studier der det korrigeres statistisk for at kvinner og menn er ulikt fordelt i arbeidslivet. Enkelt sagt tilsvarende dette å beregne fraværskjellen mellom kvinner og menn innen samme stillingskategori i samme bedrift (f.eks. kvinnelige og mannlige konduktører i NSB), og så ta gjennomsnittet for hele befolkningen av disse forskjellene. Denne korreksjonen reduserer ikke kjønnsforskjeller i fravær. Den består altså når vi ser på kvinner og menn i like jobber.

Det kan innvendes at kvinner kan bli dårligere behandlet enn menn selv i samme stilling og bedrift. Det kan ikke utelukkes, men kan vanskelig tenkes å ha et omfang som kan forklare særlig mye av den store forskjellen i sykefravær.

ARNE MASTEKAASA
professor,
Universitetet i Oslo

UTDANNING. At elever slutter på skolen har langt mer komplekse grunner enn politikerne synes å tro, mener elev- og lærlingeombud Sigve Indregard.

Det rasjonelle frafallet

Debatt

SIGVE INDREGARD
elev- og lærlingeombud i Oslo

Elever. Frafall fra videregående opplæring er på den skolepolitiske dagsorden, men bildet som nå utkrystalliserer seg er forenklet. De politiske talene viser en overdreven tro på at løsningen finnes i de bakgrunnsvariabler som kjennetegner en frafallet elev.

Felles. Det er kjent for oss hva de har felles: De har foreldre med liten eller ingen utdanning, de kommer fra lavinntektsfamilier, de er gjerne borteboere, de har svake resultater fra ungdomsskolen og har høyt fravær.

Ingen av disse variablene peker på noen løsning. Vi kan ikke bytte ut foreldrene eller befolkningsstrukturen. De andre variablene er effekter, ikke årsaker, og forsøk på å forklare ved hjelp av dem ender opp i sympotombehandling.

Analyse. Jeg foreslår derfor å heller analysere faktorer som inngår i elevens faktiske vurdering av hvorvidt han skal gå på skolen eller ikke. Elevene tenker nemlig ikke «i dag orker jeg ikke skolen; mine foreldre har bare grunnskoleutdanning». En mulig fremgangsmåte er å lage en beslutningsanalyse, der variabler som kan antas å påvirke beslutningene bestemmes på forhånd, basert på erfaringer fra skoleverket.

Variabler. For eksempel kunne vi ta utgangspunkt i seks variable:

1. Effekten på elevens lønn i yrkeslivet ved å fullføre skolen
  2. Det opplevde ubehaget ved å være på skolen
  3. Det opplevde behaget ved å være på skolen
  4. Kvaliteten på det tilbudet eleven får på skolen kontra utenfor skolen
  5. Andre ulemper ved å gå på skolen (reiseid, redusert tid til sosiale aktiviteter)
  6. Elevens psykiske robusthet
- Hvis vi ser disse variablene i sammenheng med de faktiske valgene en lite privilegert

Det er ikke vanskelig å skjønne hvorfor elever velger bort skolen. En elev med svake karakterer fra ungdomsskolen, kommer inn på tredjevalget på første året, og senere på en fordypning vedkompende ikke ønsker, og blir utdannet som noe han/hun ikke er flink i fra før.

ILLUSTRASJONSFOTO: MATTY SYMONS/SCANPIX

elev står foran, er det ikke vanskelig å skjønne hvorfor eleven velger bort skolen: Som elev med svake karakterer fra ungdomsskolen, kommer du inn på tredjevalget ditt på første året, og senere på en fordypning du ikke ønsker, og blir utdannet som noe du ikke er flink i fra før. Du har

derfor stor sannsynlighet for å bli blant de dårligste fagarbeiderne i ditt kull. Alt dette trekker variabel 1 nedover.

Lavere kompetanse. I og med at du har svake resultater, ender du opp på den svakeste skolen. Her har lærerne i allmennfagene mye lavere kompetanse enn på de populære skolene. Du går også i en skole med en svakere læringskultur. Effekten blir at karakterene dine blir dårlige (variabel 4). Med dårlige karakterer er det vanskelig å få lære plass. Dermed vil du ende opp med en plass på skole i stedet for lære plass. Her er strykprosenten skyhøy, selv etter at over halvparten av elevene som får tilbud om det takker nei. Det er derfor stor sannsynlighet for at du ender opp som arbeidsledig eller uten fagarbeiderstilling selv om du hangler deg gjennom.

De svake resultatene gjør også at du kan skyte inn på variabel 1, i tillegg til at disse som gruppe i større grad opplever vold og mobbing på skolen.

Formålet med denne mørke problembeskrivelsen er å kunne peke på mer målrettede løsninger. Noen av disse fremstår med mye klarere begrunnelser i dette perspektivet:

Garantert lære plass fra dag én i yrkesfag.
Bedre fordeling av kompetente lærerkrfter vil gjøre nytten av skole større.
Mer effektive tiltak for trivsel.
Bedre og mer moderne utstyr vil gjøre faglært arbeidskraft mer attraktiv i forhold til ufaglært arbeidskraft.

- Garantert lære plass fra dag én i yrkesfag.
- Bedre fordeling av kompetente lærerkrfter vil gjøre nytten av skole større.
- Mer effektive tiltak for trivsel.
- Bedre og mer moderne utstyr vil gjøre faglært arbeidskraft mer attraktiv i forhold til ufaglært arbeidskraft.

Alt i alt er ikke disse punktende revolusjonerende eller nye. Vi bruker de samme ideene når vi diskuterer hvordan vi skal begrense sykefravær og arbeidsledighet.

Hvorfor skulle elever være forskjellige fra andre folk?

Varslere i arbeidslivet når frem

Debatt

SISSEL B. EGGEN
leder,
Teknas Etske råd

Varslervern. Thorgeir Hole kommenterer i Aftenposten 17. september tidligere oppslag i avisen om varsling. Han mener at arbeidsgivers korreks til den som skader sitt arbeidsmiljø ved uenighet og kritikk, ikke er urettmessig gjengjeldelse etter bestemmelsene om varsling.

Varslervernet er ikke så svakt som man får inntrykk av når man leser kronikken i Aftenposten 19. august, der tre varslere står

frem med dårlige erfaringer. Hole har et poeng.

Mest positivt. Men minst like viktig er det å få frem at reaksjonene på varsling vanligvis er positive. De fleste varslere når frem. En undersøkelse gjennomført av Fafo viser at under 20 prosent av varslerne møter negative reaksjoner.

De kommer best ut som følger fremgangsmåten i Arbeidstilsynets veileder *Varsling av kritikkverdige forhold på arbeidsplassen*. Her beskrives forsvarlig fremgangsmåte ved varsling, og at man først bør varsle internt til ledere, verneombud og tillitsvalgte. Slik varsling gir minst negative reaksjoner. Varsling til mediene gir langt dårligere score. Men det er denne varslingen vi leser om.

Varslerordningen er viktig. Den vil ofte

være avgjørende for å avsløre korrupsjon, konkurransekriminalitet, miljøkriminalitet m.v. Men ordningen er ny og lite utprøvd. Det arbeides på flere fronter for å styrke ordningen. I Tekna forbereder vi våre tillitsvalgte på samtaler med potensielle varslere. De skal kunne veilede også de som ikke har en reell sak å varsle om. Det blir feil om det fester seg et alminnelig inntrykk av at varsling er i farlig.

Medienes ansvar. Mediene vil ofte være sentrale aktører i de mest spektakulære varslersakene. De har helt klart en viktig rolle som vakthund. Men mediene må også ta ansvar for det inntrykk som skapes av ordningen.

Også positive erfaringer bør komme frem. Det hender faktisk at arbeidsgivere tar ansvar og rydder opp.

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6500 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no
HOVEDINNLÉGG:
4000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto

REPLIKK: 2500 tegn inkl. mellomrom
UNDERINNLÉGG: 2000 tegn.
KORTINNLÉGG: 700-1100 tegn.
Kultur- og debattredaktør:
Knut Olav Åmås

Telefaks: 22 86 40 89
Post: Aftenposten, Debattredaksjonen,
Postboks 1, 0051 Oslo
Kronikker og debattinnlegg på nett:
www.aftenposten.no/meninger

Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt oss på papir.